

וילך ז

„תקרא” ל’ יחיד — דער צו וועמען מען זאגט גלייך נאכדעם „הקהל” ל’ יחיד — א יחיד וועלכער קען צוזאמען קלייבן „את העם” איז דאס דער מלך — „המלך ה’ קורא”, און ב) „את התורה הזאת” מיינט „את התורה הזאת” לאמר ה’ אלקינו גו” — „מתחלת אלה הדברים”;

אבער דער המשך פון רש”י „על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה” — די דינים האבן לכאורה קיין שייכות ניט צום פירוש אין פסוק.

ב. לכאורה קען מען זאגן, אז בנדו”ד וויל רש”י מוֹדֵיע זיין ווי עס איז פאָר-געקומען די מצות הקהל, היות אז דאס איז געווען נאָר בזמן הבית, און אַ בן חמש ווייס ניט ווי אזוי דאס איז געווען, און דערצו איז בזמן הבית גופא, איז דאס ניט געווען קיין דבר הרגיל, נאָר איין מאל אין זיבן יאָר, דעריבער זאגט רש”י „כדאי” במס’ סוטה” — אז די פרטים פון מצות הקהל (וואס רש”י זאגט ניט) זיינען דא (און אויב מען וויל קען מען זיי לערנען) אין מס’ סוטה.

דער פירוש איז אבער ניט אויסגע-האַלטן, ווייל: א) קיום מצות הקהל איז אַ סך איינפאַכער ווי אַ סך אַנדערע מצות וואס זיינען געטאָן געוואָרן אין ביהמ”ק, אָנהייבענדיק מיט הקרבת הקרבנות וכיו”ב.

ב) לויט דעם האָט רש”י זיך גע-דאַרפט אַפּשטעלן ביי די ווערטער כדאי במס’ סוטה — פאַרוואָס ברענגט ער פון דאָרט די פרטים „על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה”.

ג) רש”י האָט געדאַרפט זאָגן „כדאי במס’ סוטה” בתחלת פירוש אָדער

א. בנוגע צו מצות הקהל שטייט אין דער משנה (און אין גמרא)¹ כמה פרטים, רש”י אָבער בפרשתנו זאגט נאָר פרטים אחדים בענין זה, וואָס פון דעם קען מען וויסען וועלכע פרטים זיינען מוכרח ביי הקהל לפי פשוטו של מקרא.

רש”י שטעלט זיך אויף די ווערטער „תקרא את התורה הזאת” און איז מפרש: „המלך ה’ קורא מתחלת אלה הדברים כדאי” במס’ סוטה על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה”.

די פרטים וואָס רש”י זאגט שטייען אין דער משנה אין מס’ סוטה, אָבער אין דער משנה שטייען נאָך כמה פרטים וואָס רש”י ברענגט ניט אַראָפּ [ווי אזוי מען האָט געגעבן די ספר תורה צום מלך; וועלכע פרשיות בפרט ער האָט געלייענט; די ברכות וואָס דער מלך האָט געזאָגט נאָך דער קריאת התורה]. און דער טעם איז מובן בפשטות, ווייל ענינו של רש”י בפירושו עה”ת איז צו אַפּטייטשן פשוטו ש”מ, “ניט אַראָפּצו” ברענגען פרטי דינים פון מצות. איז ניט מובן פאַרוואָס ברענגט רש”י אַראָפּ אַט די פרטי דינים, דלכאורה א) פון וואָנעט איז דער הכרח אויף זיי בפשט”מ, ב) זיי זיינען אויך ניט נוגע צו הבנת פשוטו של מקרא.

דער ערשטער חלק פון פירוש רש”י „המלך ה’ קורא מתחלת אלה הדברים” איז פאַרשטאַנדיק: דאָס איז דער אָפּ-טייטש פון די ווערטער וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרן „ליהושע” און צו זקני ישראל: תקרא את התורה הזאת. א)

(1) סוטה מא, א ואילך.

(2) פרשתנו (וילך) לא, יא.

ווארענט רש"י אז דא מיינט „את התורה הזאת“ (ניט די גאנצע תורה, נאר) בלויז פון משנה תורה.

די שאלה איז אבער:

(א) פון וואנען נעמט עס טאקע רש"י בפשט'מ אז ס'מיינט נאר „מתחלת אלה הדברים“ [מ'קען ניט זאגן אז אויף דעם ברענגט ער „כדאי במס' סוטה“, מיינענדיק אז פון פשט'מ ווייס מען דאס טאקע ניט, נאר אזוי שטייט אין מס' סוטה, ווארום דעמאלט בלייבט די שאלה — פארוואס זאל מען ע"ד הפשט ניט לערנען אז דאס איז דאס זעלבע ווי צוויי פסוקים פארדעם, די גאנצע תורה?]

(ב) וויבאלד דער לשון הכתוב איז „את התורה הזאת“ האט רש"י געדארפט זאגן „המלך ה' קורא משנה תורה“⁹, אדער ספר זה וכיו"ב, מתאים צום לשון הכתוב „התורה הזאת“, ניט — פון וואנען ער איז מתחיל.¹⁰

מ'קען ניט זאגן אז רש"י שרייבט „מתחילת אלה הדברים“ ווייל דאס איז (מתאים מיט דער הלכה און דעם) לשון המשנה, ווארום ענינו של רש"י איז (ניט) צו מודיע זיין פרטי דינים, כנ"ל, נאר אפטייטשן די ווערטער און דעם פשט אין פסוק.

ד. דעם ביאור בכל זה וועט מען פארשטיין בהקדים דיוק לשון רש"י

בסוף פירוש — ניט אריינשטעלן דאס באמצע. וואס פון פשטות לשון רש"י איז משמע, אז דער ציון צו מס' סוטה באציט זיך נאר אויף דאס געזאגטע פאר דעם „המלך ה' קורא מתחלת אלה הדברים“ (אבער ניט צו די ווייטער-דיקע פרטים, חאטש זיי שטייען אויך אין מס' סוטה).

ג. אויך בהתחלת פירוש דארף מען פארשטיין: דאס וואס „המלך ה' קורא“ קען מען פארשטיין ווי רש"י נעמט דאס ארויס פון פשוטו של מקרא, כנ"ל; אדער ווי מפרשים זאגן:

אין דעם פריערדיקן פסוק שטייט „ויצו משה אותם“ — לשון רבים, און בהמשך לזה שטייט „תקרא (את התורה הזאת)“ — לשון יחיד. דארף מען זאגן, אז דא האט זיך משה געווענדעט צו איינעם המיוחד, און וויבאלד אז אין די פריערדיקע פסוקים ווערט דערמאנט: „ויקרא משה ליהושע“, איז מסתבר אז ער האט דאס געזאגט צו יהושע, וואס איז געווען, ווי רש"י זאגט מיט צוויי פסוקים פאר דעם „דבר לדור“, א מלך.

אויך דער המשך „מתחלת אלה הדברים“ איז מובן דער מקור, כנ"ל. ולהוסיף אז רש"י באווארענט אויך: עס שטייט מיט צוויי פסוקים פריער' דער זעלבער לשון „ויכתוב משה את התורה הזאת“, און דארטן מיינט עס (ווען ער האט געענדיקט) די גאנצע תורה, בא-

(9) בדבק טוב לפרש"י: ומדאמר הזאת משמע דווקא משנה תורה. וצ"ע דהרי נאמר לפניו „הזאת“ על כל התורה, כנ"ל (אבל ראה לקמן הערה 20). ולהעיר שבדפוס ב' וכיוצא ב' רש"י לא נעתקה בהדיה תיבת „הזאת“.

(10) ראה לשון רש"י סוטה שם (במשנה דיה שנאמר) הובא לקמן בפנים. פרשי דיה וחגיגה מגילה ה, א.

(11) בדפוס ראשון דרש"י: מאלה הדברים מתחלת הספר.

(3) ראה באר מים חיים. דבק טוב. משכיל לדוד. וראה חזקוני עה"פ. עיון יעקב לע"י סוטה שם.

(4) וראה תיב"ע עה"פ: תיקרון ית אורייתא.

(5) לא, ז.

(6) ובפרשי לפני זה (נצבים כט, יב): מפרנס לפרנס משה ליהושע.

(7) לא, ט.

(8) ראה פרשי עה"פ. וראה רמב"ן וטור הארוך שם.

„תקרא את התורה הזאת” בלשון יחיד, איז אַ הוראה צו יהושע, אַז מקץ שבע שנים נאָכן אַריינגיין אין ארץ ישראל (נאָך מיתת משה)¹⁵, זאָל זיין „הקהל” און מעורר זיין אידן, ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת” דורך יהושע'ס ליענען פאַר זיי „התורה הזאת” גאָנץ תורה¹⁶, וועלכע משה האָט געגעבן צו הכהנים בני לוי.

אויף צו שולל זיין דעם פירוש¹⁷, זאָגט רש"י „המלך ה' קורא מתחלת אלה הדברים”, וואָס דערמיט מאַכט ער קלאַר, אַז: א) דאָס איז געווען אַזוי ווען עס איז דאָ אַ מלך — אַ מצוה לדורות, ניט נאָר מקץ שבע שנים משנכנסו לארץ¹⁸. ב) דער אַנזאָג איז געווען צו

„המלך ה' קורא כו'”. לכאורה: וויי באַלד רש"י קומט ניט זאָגן קיין דינים נאָר מפרש זיין דעם פירוש הכתוב, האָט ער געדאַרפט זאָגן דעם טייטש „תקרא, המלך”. דער לשון „המלך ה' קורא” באַווייזט אַז אויך דערמיט קומט ער (ניט נאָר אַפטייטשטן דעם פסוק נאָר) דער- ציילן דעם דיין (והבפועל) ווי אַזוי עס איז פאַרגעקומען די מצוה פון הקהל.

איז דער ביאור בזה: פשוטו של מקרא איז פ' וילך, אַז משה דערציילט אַז „בן מאה ועשרים שנה אנכי היום”¹⁹, און ער זאָגט זיי אַז ווי די הנהגה וועט זיין תיכף לאחר מותו²⁰, ווען זיי וועלן איבערגיין דעם ירדן, און דערנאָך איז „ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו וגו' חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה גו' ואתה תנחילנה גו'” און בהמשך לזה „ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים גו'” און דאָ קומט דער אַנזאָג „ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים גו' בבוא כל ישראל גו' הקהל” —

איז בפשטות דער ציווי אַ המשך צו די פריערדיקע פסוקים²¹ — אַז אַנזאָג צו „העם הזה” צו די „הכהנים בני לוי” וואָס זיי האָט ער געגעבן די תורה, און

(12) לא, ב.

(13) שם, ג ואילך.

(14) ופעץ יומתק שחיכה לומר להם מצוה וצייוי ה' לטוב ארבעים שנה וביום מותו... אף שיל שלא ה' יכול לאומרו לפני שהרי הצייוי ה' לקרוא משנה תורה שלא נגמרה (ובפרט — כתיבתה) עד יום מותו.

(*) ובפרט לפי פ' ה' ברש"י שם (לא, ב ד"ה אנכי) לצאת ולבוא בדברי תורה שנחתמו ממנו מסורות ומענינות החכמה.

(**) ולהעיר שאף שעיד ההלכה למדין מהכתוב שכפרשתנו (לא, יט) „ועתה כתבו לכם את השירה הזאת” — מצות כתיבת ס"ח (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע יח. חינוך בסופו. ועוד) הרי פרש"י שם שזוהו „האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו”.

(15) להעיר מסוטה שם (ספ"א) הוה אמנא נימנו מהשתא, ובפרש"י שם: משנת הארבעים והלאה.

(16) ולהעיר מהל' דדעת אחרים בספרי שופטים (יז, יח) שהוצרך ללימוד „אין קורים ביום הקהל אלא משנה תורה בלבד”. וראה בארוכה בכיור הר"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג פרשה י"ד, שלדעת הת"ק שם ועוד (ולהדיעות שלמדין מפרשתנו) היו קורין כל התורה בהקהל, ע"ש בארוכה.

(17) להעיר מלקח טוב כאן: ויצו משה אותם לאמר: להזהיר המצוה לדורות על פרשת המלך.

(18) והכרחו לפרש כן גם בפשט"ם י"ל שהוא מהתחלת הכתוב „בבוא כל ישראל לראות את פני ה' במקום אשר יבחר”, והיינו שהחייב הוא א) כאשר עולים לרגל, שהוא ב) במקום אשר יבחר — בביהמ"ק. וע"פ פשט"ם במקום אשר יבחר קאי על בית הבחירה בירושלים (פרש"י ראה יב, יא) — ראה פני דוד (להחיד"א) כאן. ואפי' את"ל שקאי גם על שילה (וראה רא"ם ועוד לפרש"י ראה שם, ה), וכמפורש בספרי (ראה טז, ב). תבוא כו, ב. וראה ספרי במקומות הנ"ל, דגם שילה הוא בכלל המקום אשר יבחר ה', וגם שם ה' העלי לרגל (וראה רמב"ן ראה טז, ט. שם יב, ח. וראה הר המור"י לרמב"ם הל' ביהמ"ק בתחלתו), הרי עכ"פ לא מצינו זה בהי"ד שנה שעמד המשכן בגלגל (שאו היו הבמות מותרות — זבחים ק"ב, ב).

ואף שלא ידעו כמה שנים יעברו עד שילה ועמידת שילה וכו' — אבל ידעו (ובפשט"ם) שיעבור זמן עד שילה ובין שילה לביהמ"ק. ובפרש"י לעיל (ראה יב, יא).

מען קען אבער פרעגן: אויך כמה פרשיות און פסוקים פון „אלה הדברים“ זיינען ניט נוגע (באופן ישר עכ"פ) צו „ויראו את ה' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת“?

דעריבער איז רש"י מדגיש „מתחלת אלה הדברים כדאי' במס' סוטה“ — ער האט אָנגעהויבן פון אלה הדברים, און דערנאך געלייענט ווי געזאגט במס' סוטה, וואו עס זיינען אויסגערעכנט וועלכע פרשיות אין אלה הדברים דער מלך האט געלייענט און וועלכע ער האט מדלג געווען.²⁵

ו. עס ווערט אבער די שאלה: ווי-באלד אָ די כוונה איז למען ישמעו גו' איז ניט מובן: אידן, אַרײַנגייענדיק לארץ, זיינען געווען מער פון שש מאות אלף יוצאי צבא, דערצו קומען צו די יונגערע פון עשרים וכו' והנשים, ועאכו"כ — אין א"י יאָרן נאָכדעם, ווי איז עס מעגלעך אָז אַלע אידן זאלן קענען הערן די דברי המלך?

און דאָס וואָס מ'געפינט כמה פעמים אין תורה אָז משה האָט גערעדט אל כל ישראל — א) שטייט אבער ניט אָז ס'זיינען געווען דערביי אויך נשים וטפ'²⁶, ב) עס שטייט ניט אָז אַלע האָבן

יהושע ניט אַלס מכנים את ישראל לארץ, נאָר אַלס מלך. ג) מ'האָט גע-לייענט „מתחלת אלה הדברים“ — ניט די גאַנצע תורה (וואָס משה האָט גע-געבן אַל הכהנים בני לוי).

ה. דער הכרח צו זאָגן אָז מ'האָט ניט געלייענט די גאַנצע תורה איז מובן בפשוט²⁷:

וויבאלד אָ די כוונה איז געווען „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אליהם ושמרו לעשות גו'“, איז דאָך דאָ נוגע די פרשיות וואָס זיינען מעורר ומורז עס זאָל זיין „ויראו את ה' ושמרו לעשות גו'“.

דעריבער זאָגט רש"י „מתחלת אלה הדברים“ — ניט „משנה תורה“ וכיו"ב — ווייל אין די ווערטער „אלה הדברים“ איז מודגש אָז דאָס זיינען דברי תוכחה²⁸ אשר דיבר משה צו מורז זיין אידן²⁹ אויף קיום ושמירת המצוות סמוך למיתתו. ועד"ז האָט משה אָנגעזאָגט אָז דער מלך (בדוגמת משה) מקץ יעדערע שבוע שנים בדורות הבאים זאָל לייענען אָט די דברי תוכחה פאַר אידן.³⁰

19) דאָן מובן כ"כ מה זה שיד לשתפועל קריאתו דוקא ליראה ולעשות גו'.

20) לפי מ"ש במשכיל לדוד בפרש"י (לא, ט) י"ל שגם פ"י „ויכתוב משה את התורה הזאת“ הכוונה למשנה תורה (וראה ספורנו שם). ולפ"ז כ"ה גם פ"י הפשוט ב. תקרא את התורה הזאת“ שבפסוק זה — שבא בהמשך לפסוק הנ"ל. וראה פרש"י יהושע א, ח. 21) ולפ"ז י"ל שזה שהעתיק רש"י „תקרא את התורה הזאת“ הכוונה לכל המשך הפרשה.

22) כפרש"י ר"פ דברים. וראה ש"ך עה"ת עה"פ כאן.

23) ראה פנעה רוא ר"פ דברים: וכן נראה לפרש כו. ולהעיר מיהושע שם.

24) ויש להוסיף בזה שע"פ פש"מ מכיון שהקהל צ"ל גם „הנשים והטף“ אין מקום לקרות כל התורה כא רב רק הפרשיות המזוירות אותם על קיום התומ"צ, כי קריאת כל התורה תכביד כ"י עליהם, הן בכמות (אריכות הזמן), ובעיקר שלא ילמדו מזה

להיות, ויראו את ה' ושמרו לעשות גו'. וראה אברבנאל כאן.

25) וזה שכתב רש"י במס' סוטה י"ל שבא לשלול המאמר כמובן בתוספתא סוטה (פ"ז, ט) ששם הובאה גם דעת רבי „לא ה' צריך להתחיל מראש הספר“, שאינו מתאים בפשט'.

26) דבין בר"פ ויקהל וכן בר"פ קדושים ור"פ דברים לא פרש"י שה' גם (נשים וטפ') (וראה רא"ם ר"פ קדושים).

ומ"ש בוח"כ (קצה, א) „האנשים והנשים והטף“, פ"י באור החמה שם: ורב אבא תירץ . . דלא יליף מהתם אלא ס' רבוא אבל לא טף. וכן משמע ברמב"ן ר"פ ויקהל. ולהעיר מריש פ' נצבים. — וראה לקו"ש חכ"ז ע' 269 ואילך.

געמוזט הערן אלע ווערטער מפי משה רבינו ובבת אחת.²⁷

משאיכ דא א וואו ער זאגט „הקהל את העם האנשים והנשים והטף“ (ב) און די מצוה איז „תקרא את התורה הזאת גו' באזניהם גו'“ — ווי איז שייך אז אלע זאלן עס קענען הערן?²⁸

דעריבער מוז רש"י מוסיף זיין אז ער האט דאס געלייענט „על בימה“ — א מקום גבוה, כדי אז אלע²⁹ זאלן (זעהן עס³⁰ און) קענען הערן.³¹

(27 ראה אוה"ח שם: אמנם בשאר הזמנים הי' מתקבצים את שנדבה רוחו אותו. וראה בספר זכרון ר"פ קדושים: בשאר פרשיות התורה . . לאו דוקא לכולם אלא לאוהבי דבר השם הרוצים ללמוד ולשמוע. ומוכיח מהקדמת הרמב"ם לפיה"מ. ובגו"א ר"פ קדושים: שכל התורה כו' לא היו מחוייבים שיבואו כל ישראל שאם לא הי' להם פנאי לא היו באים [וברא"ם שם ע"ד סדר משנה, דמשה שנה להם כתות כתות. אבל ראה אור החיים ומשכיל לדוד שם בפי דבריו].

ולכאורה צ"ל כן לפרש"י בפשט"ם שהרי. וכי אפשר שיוכל לדבר עם ששים רבוא איש בפעם אחד? (לשון הכלי יקר ר"פ דברים). ובספר זכרון ר"פ קדושים, דאלת"ה נס גדול הי' שיכיל את כולם אוהל משה.

בלקח טוב ר"פ דברים: מלמד שהי' מדבר וקולו הי' מהלך בכל מחנה ישראל. ועד"ז בפענח רזא שם (וראה ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: ניתן כח בקולו של משה והי' קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום). אבל הי' צריך להיות (עכ"ם) רמז ע"ז בפשט"ם.

וראה לקמן הערה 29.

(28 להעיר מלח"מ ברמב"ם הל' חגיגה פ"ג הי' שמפרש, ומי שאינו יכול לשמוע מכון לבו לקריאה זו' — ש.הוא במקום רחוק ובמקום שאינו יכול לשמוע, ואינו ע"פ פשט"ם — באזניהם.

(29 ולכא"י בכל אופן היו צריכים לגס שכולם אנשים נשים וטף ויכולו ליכנס בעזרה. ראה אלשיך כאן. מאירי מגילה ה, א. אבל בפשט"ם לא נתבאר גודל העזרה ולכן לא הוכרח רש"י לפרש כזה.

(30 שאז יכול (בכל יומת) לכוון לבו לקריאה זו (ראה הערה 28).

(31 וכ"כ הרמב"ם (הל' חגיגה פ"ג ה"ד): כדי שישמעו קריאתו.

זאגנדיק אז דאס איז געווען „על בימה“, דאָרף רש"י גלייך באַוואַרענען אז דאס איז געווען „של עץ שהיו עושין בעזרה“ — אַראָפּגעמערנדיק דערמיט די שאלות וואָס ווערן מצד דעם וואָס מ'האַט שוין פריער געלערנט אין חומש:

(א) וויבאַלד עס שטייט אין פסוק אז „תקרא את התורה הזאת“ זאָל זיין „בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך“³², איז משמע אז דאס איז געווען דאָרט וואו עס איז געווען פני ה"א, בפנים — אינווייניג, א נס הכי גדול! און ווי קען מען ענדערן און בויען א בימה אין ביהמ"ק. זאָגט רש"י בעזרה, ווי מען גע- פינט מערערע מאָל³³, „ורא כבוד ה' באַם פתח אהל מועד.“

(ב) מ'האַט געלערנט וועגן דעם משכן, אז עניני המשכן פלעגן גענוצט ווערן בכל יום³⁴ (און פאַרשטאַנדיק אז אזוי איז אויך — ביים בית המקדש). ווי קומט עס אז עס זאָל שטיין א בימה אין מקדש צוליב נוצן זי איין מאָל אין זיבן יאָר? אויך וואָלט עס מסתם געשטערט די עבודה הרגילה אין ביהמ"ק במשך כל הזמן³⁵.

דעריבער איז רש"י מוסיף „של עץ שהיו עושין“ — דאָס איז געווען א דבר ארעי, של עץ³⁶, וואָס היו עושין — עס

(32 וי"ל בפשטות שזהו מקורו של רש"י שהי' בעזרה, ולא כדעת ראב"י בתוספתא שם (ח). בהר הבית. וראה קרית ספר לרמב"ם שם ובהערה 35.

(33 קרח טז, יט. חקת כ, ו. ועוד.

(34 לבד קדש'ק שמופרש בו: ואל יבוא בכל עת (אחרי טז, ב).

(35 משאיכ באם הי' בהר הבית מקום רחב. אבל לאידך באם הי' בהר הבית איז מוכרח כ"כ לבימה שהרי לא הי' כל המקום במישור (דהחיל י"ב מעלות וכ"י — מדות פ"ב מ"ג. רמב"ם הל' ביהמ"ק רפ"ז).

(36 עוד י"ל הטעם שמפרט „של עץ“ כדי לתרץ דמכיון שהיו עושין אותה במיוחד להקהל, ואח"כ

ד.ה. דאָס איז איינער פון די חיובי המלך
אז בזמן הקהל דארף ער לייענען די
פרשיות התורה פאר כל העם; אדער
דאָס איז א דין אין מצות הקהל, אז די
פרשיות דארפן דעמאלט געלייענט
ווערן דורכן מלך.

עדיז קען מען קלערן בנוגע דער
בימה וואָס מ'האָט דעמאלט געמאַכט, צי
איז דאָס צוליב דעם מלך, מצד כבודו
(וכי"ב) דארף מען מאַכן פאַר אים א
בימה ער זאל אויף איר לייענען; אדער
דאָס איז מצד די דיני ומצות פון הקהל.

ובפשטות איז דאָס תלוי (די ערשטע
שאלה) פון וואָנען מ'לערנט אָפּ אז דער
מלך דארף לייענען בתורה⁴¹; רש"י
בפירושו למשנה⁴² זאָגט: "ואותה קרי'
על יד מלך היא כדתניא בספרי בפרשת
המלך את משנה התורה הזאת אין קורין
ביום הקהל אלא במשנה תורה", ד.ה.
מ'לערנט דאָס אָפּ פון א פסוק אין פרשת
המלך⁴³, בפשטות, ווייל דאָס איז איינער
פון די דיני וחיובי המלך⁴⁴. אויב אָבער
מ'לערנט דאָס אָפּ פון דעם פסוק
בפרשתנו, "תקרא את התורה הזאת",
כנ"ל, איז מובן⁴⁵ אז דאָס איז איינער פון

איז געמאַכט געוואָרן³⁷ דאָמאלס אין
יענעם זמן ("עדער זיבן יאָר")³⁸.

ז. מענינים מופלאים³⁹ ע"ד ההלכה
וואָס מ'קען אַרויסנעמען פון דעם
פרש"י:

אין דעם וואָס דער מלך לייענט די
פרשיות פון משנה תורה איז דאָ צוויי
סברות⁴⁰ צי דאָס איז א דין אין מלך,

היו מסירים אותה הרי מפורש (ראה יב, ד). לא
תעשו כן לה' א' ופרש"י. אזהרה למוחק את השם
ולנותן אבן מן המזבח או מן העזרה,

ולכן צריך לפרט, של עץ, שע"ז לא נאמר
האיסור בכתוב. אף ש"ל שבלאה אין בו איסור, כיון
שאין צ"ל קבוע בבנין. ויש לעיין אם כשנחתצו אח"כ
יש כזה משום נותק מן העזרה. וראה באר שבע
לסוטה שם ד"ה עושין לו בסופו. ואכ"מ.

(37) ופשוט שע"פ פשט אין רש"י צריך לפרש
א"ר בנו בימה של עץ בעזרה — אף שנאמר (שופטים
טו, כא). לא תסע לך אשרה כל עץ אבל מזבח היא'
(וראה ספרי שם. ירושלמי מגילה פ"א ה"ד בטעם
דחית הקהל כשחל בשבת. וראה רמב"ם וראב"ד הל'
ביהב"ח פ"א ה"ט. הל' ע"ז ספ"ז. ובכ"מ) —

כי בפשט פירש"י שם. אזהרה לנוטע אילן
ולכונה בית בהר הבית (וראה רמב"ם ורא"ם שם).
והעיר שגם בפירושו לשים משמע שס"ל שאין כזה
משום. לא תסע ג"ה שהרי בסוטה שם (רע"ב,
ובמגילה שם) הביא הטעם (ע"ז דלא עבדינן הקהל
בשבת ווי"ט) דירושלמי. מפני הבימה' והביא רק
התירוצ (ע"ז דונעבדה מאתמול) דחזקא לה עזרה.
ואכ"מ.

(38) וכתב רש"י, בעזרה' ואינו מפרש (כנגמ'
סוטה שם. יומא סט, ב. רמב"ם הל' תגינה שם ה"ג
'וד') שהי' בעזרת נשים, כי בפשט אינו מוכרח
[וגם בסוטה שם לא אמרו זה אלא מפני הקושי' דאין
ישיבה בעזרה כ"ו ורש"י לא הביא כ"ו עה"ת דאין
ישיבה כ"ו וכאן אינו מוכיר שהמלך יושב]. ולהעיר
מירושלמי סוטה פ"ז ה"ז שלדעת כמה (מפרשים
ש)הי' בעזרת ישראל. ראה מנחת קנאות סוטה שם.
הר המור"י לרמב"ם הל' ביהב"ח שם ה"ט. ובכ"מ.
ואכ"מ.

(39) לשון השליה במס' שבועות (קפא, א).
(40) בהבא לקמך ראה גם ביאור הרי"ם פערלא
לסה"צ רס"ג ח"א מ"ע טז. ח"ג פרשה י"ד. וראה
אנציקלופדי' תלמודית ערך הקהל. וש"נ. לקמן ע'
366 ואילך. וראה לקוש' חל"ד ע' 188 ואילך והערה 20.

(41) ונפק"מ להלכה אם קריאת המלך (וכן
הבימה) מעכבת במצות הקהל — ראה הרי"ם
פערלא שם. וראה מניח שם. ועוד.

(42) סוטה שם ד"ה שנאמר.

(43) ועדיז להדיעה שלמדין ממה ששנינו בספרי
שם שלכך נאמר משנה תורה משום שעתידיה
להשתנות, להשתנות שהמלך משנן בפרשת הקהל
ראה מאיר לסנהדרין ספ"ב.

(44) עדיז כתב ברי"ם פערלא שם, אלא שמפרש
שלכן נצטוו במצות כתיבת ס"ת (לעצמו) — משנה
תורה.

(45) אבל אין מוכרח לומר שתלוי אם מונין אותו
לב' מצות — (ראה רי"ם פערלא שם), כי גם לדעת

(*) לפ"ז צע"ק בתו"ה כתב (סוטה שם) דהקשה
לפ"י רש"י שם. יקראו בלא בימה (ביו"ט) מלן
דבימה מעכבת. וראה ט"ז אורח סתרס"ח.

די דינים אין מצות הקהל⁴⁶.

ועי' הנ"ל קומט אויס לכאורה, אז רש"י בפירושו עה"ת (לפי פש"מ) לערנט אז די ענינים זיינען חיובים און פרטי דינים אין מצות הקהל, וואס מ'לערנט אפ פון דעם פסוק אין פרשת הקהל, "תקרא את התורה הזאת" — סיי דאס וואס "המלך ה' קורא" און סיי די עשיית הבימה, אז דאס איז כדי אלע אידן זאלן קענען הערן די פרשיות התורה, כנ"ל⁴⁷.

משא"כ בפירושו לש"ס, איז ער מפרש פשוטה של המשנה, און די משנה רופט דאס אן "פרשת המלך"⁴⁸ און אין כל המשך המשנה איז מודגש (כמה פעמים)

היראים (ס' רפט, רצ ובהשלם רסו, תלג) ועוד שמנה מ"ע כפי' צוה הקב"ה שיקרא המלך⁴⁹ יל שמצותו הוא לא מצד חיובי המלך כ"א מדיני ומצות הקהל. וראה לשון היראים (רפט, רסו) ומנן שבמלך דבר הכתוב דכתיב כו' (וראה לשון הסמ"ג מ"ע רל). וראה חינוך מצוה תרי"ב.

46) ולכא' נפק"מ גם באיזה ספר תורה ה' קורא: ע"פ דרשת רש"י בסוטה (וכן לשאר הדרשות בספרי שם) משמע שקורא בהתורה שמונת אצלו שמצוה עליו לכתוב (ראה בארוכה ברי"ם פערלא שם), משא"כ באם למדין מפסוק שבפרשתנו, תקרא את התורה הזאת שכן בהמשך לה' לפני, ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה', יל שה' קורא בהסית שבצורה כפי' רש"י בבב"ד, רע"ב (ועד"ז בשטמ"ק שם בשם הראב"ד). אבל ראה צפ"ע פרשתנו לא, ט. ושי'.

47) שייכות פרטים אלו להקהל היא — כי תוכנה הוא, למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' ושמרו לעשות גו'. וזה נתוסף ע"י ששומעין הקריאה מהמלך ורואים אותו כו' (כנ"ל הערה 30). וראה רמב"ם שם סה"י: ומי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא כו'. וראה אברבנאל כאן: עוד בפומבי גדול יקרא הגדול שבעם שהוא המלך כו' כדי שישמעו ויתפעלו לכוחיהם מהדברים ומכבוד המדבר והקורא כו'.

48) להעיר מתוירט במשנה שם: והא דקרי לה פרשת המלך ולא כן בשל כה"ג.

כבודו של מלך ווי ער זאגט, והוא יושב עלי חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת וראש הכנסת . . . לסגן כו' לכה"ג וכ"ג נותנה למלך (וואס "כולה משום כבודו דמלך"⁵⁰) קורא יושב⁵¹ כו' (ועד"ז בנוגע צו דער בימה שטייט דער לשון "עושין לו"י בימה של עץ").

דעריבער לערנט רש"י בש"ס "כדתניא בספרי בפרשת המלך"⁵² — אז דאס איז א דין אין מצות מלך.

ח. מיינה של תורה שבפרש"י:

שוין גערעדט פיל מאל, אז התורה היא נצחית⁵³ און כאטש די מצוה פון הקהל בגשמיות אין ביהמ"ק איז יעצט ניט שייך, איז זי אבער דא אין עבודה רוחנית⁵⁴ אין דעם משכן ומקדש פרטי וואס איז בתוך כל אחד ואחד מישראל⁵⁵.

דער תוכן הענין פון הקהל ביי יעדער אידן איז דער קיבוץ והקהלה פון אלע זיינע כוחות הנפש און זיין מחשבה דיבור ומעשה⁵⁶, אריינברענגען און אריינשטעלן זיי אלע אין דעם ביהמ"ק הפנימי זיינעם —

49) סוטה שם ע"ב.

50) שג"ז משום כבודו — ראה גמ' שם.

51) ראה גם לשון רש"י במגילה שם. ולהעיר שבדפוס שני ובכריכ' כתי' רש"י כאן, שעושין לו בעזרה.

52) ויומק ע"ז פרש"י סוטה שם וגירסתו במשנה שמפרט בקריאתו, פרשת המלך, ושקוראה לבסוף, ומשם חזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (פרש"י שם), משא"כ להרמב"ם בפי"ה"מ שם. ובהל' חגיגה שם ה"ג (ועד"ז הוא בסמ"ג וחינוך) שאינו מפרט בקריאתו פרשת המלך בפ"ע, וכג"י המשנה בירושלמי. וראה שו"י נוסחאות במשניות. וראה תוירט ומלאכת שלמה במשנה שם.

53) תניא רפ"ז.

54) ביאור פרטי עניני הקהל ע"ד הקבלה — ראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רלס ואילך, רמא ואילך.

55) ראה גם מכתב כללי דעש"ק ח"א אלול תשי"מ ושי"ג (נדפס לקמן ע' 611 ואילך).

56) להעיר מלקי"ת תצא לו, א, לו, א.

כארי⁶², אויך מצד דעם קען בא אים זיין די הגבהה והתנשאות אויפן יצה"ר, דער "ירגיון אדם יצ"ט על יצה"ר"⁶³.

און די הגבהה והתנשאות אין דעם קב"ע פועלט אז די קריאה פון „המלך ה' קורא“, זאל „דערהערט“ ווערן, ביז עס זאל האבן א קיום און פעולה אין אלע כחות הנפש ומחדו"מ במשך כל השנה כולה.

דערביי מוז מען אבער באווארענען, אז עס דארף זיין א של עץ ב' שהיו עושין בעזרה:

די תנועה של „בימה“, הגבהה והתנשאות, זאל נאר זיין באופן עראי של עץ, און נוצן דאס נאר אין ענינים של קדושה „בעזרה“ (בשעת ער דארף טאן די עבודה פון „הקהל“, קיבוץ כל הכחות וכו'). בשעת אבער ער געפינט זיך נישט בעזרה, נישט אין א מעמד ומצב נעלה פון קדושה און עבודת ה', קען פון דעם ארויסקומען א תנועה פון התנשאות היפך הכוונה⁶⁴.

ובפרט שטייענדיק אין די טעג פון הכנה צו שנת הקהל, גיט מען יעדן אידן די כחות אויף קענען דורכפירן דעם ענין פון הקהל אין זיין מקדש הפרטי, און דורך דעם איז מען זוכה צו מקיים זיין מצות הקהל כפשוטו אין דעם ביהמ"ק השלישי און מוועט הערן די קריאה בתורה פון מלך המשיח בשנת הקהל הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה.

(משיחת ש"פ וילך תשל"ה)

און דאס דארף זיין — „המלך ה' קורא“ — די קריאה והמשכה צו אלע כחות הנפש אין עי „המלך“, וואס כחות הנפש איז דאס דער ביטול וקב"ע מלכות שמים וואס איז דא בא יעדן אידן.

(ע"ד ווי דער צי"צ איז מבאר⁶⁵ במלך כפשוטו — אז דער מלך איז ממשיך דעם ענין פון קב"ע און יראת ה' צו אלע אידן)⁶⁶.

און אויף דעם זאגט מען אז „המלך ה' קורא“ איז נוגע אין דין ומצות הקהל: דער „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה'“ איז דוקא דאן ווען עס קומט מצד קב"ע. בשעת אבער עס קומט מצד זיין תענוג און געשמאק, קען זיך אין דעם אריינמישן א הרגש ותנועה פון זיין מציאות, פעלט דעמאלט אין דער שלימות המכוון פון „ויראו את ה'“.

ט. צו דעם קומט דער המשך, אז די קב"ע ויראה דארף זיין באופן של „בימה“. אויב דאס איז מצד דער קב"ע ויראה אליין קען עס פועלן אויף אים א תנועה פון ביטול כאסקופה הנדרסת און ער וועט נישט קענען טאן די עבודה כראוי⁶⁷. דארף דאס דעריבער זיין באופן של „בימה“, א תנועה פון תוקף, יתגבר

(57) שביום כ"ט אלול (תקמ"ט) הוא יום הולדת של.

(58) דרמ"צ מצות מינוי מלך.

(59) ראה רמב"ם שם ה"ז: ויראה עצמו כאילו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל.

(60) להעיר שהתחלת קריאת המלך, וקורא מתחילת אלה הדברים עד שמע ושמע והי' אם שמעו (משנה סוטה שם) — שמע קבלת מלכות שמים והי' אם שמע קבלת עול מצות (פרשי במשנה שם). וראה לקו"ש חכ"ד ע' 106.

(61) ראה טור ושריע (ודאדו"ז ובמהד"ת) אויף בתחלתו. ראה תרי"א צא, ב. קיט, ג ואל"ף. לקו"ש במדבר טו, ג. ובכ"מ. וראה לקו"ש חט"י ע' 255 ואל"ף.

(62) טושיע אויף בתחלתו. וארי — מלך שבחיות (תניגה יג, ב).

(63) ברכות ה, רע"א. ראה תניא פכ"ט (לו, א). לקו"ש שם.

(64) ראה שו"ע אדה"ז אויף מהד"ק ס"א ס"ג (וראה ב"י שם): שלא יקנה קנין נפשו להיות עז פנים אפילו שלא במקום עבודתו ויח.

האזינו

יהי מטר' כ"ר.

דער הכרח אויף רש"ס פירוש איז, בפשטות, פון די ווערטער „האזינו השמים", אז די שמים זאלן הערן, וואס לכאורה איז דער תוכן פון דער פרשה ניט מכוון צו שמים וארץ, נאר צו די אידן — ווי זיי דארפן זיך פירן, און וואס ס'וועלן זיין די תוצאות אויב זיי וועלן זיך אזוי ניט פירן — דעריבער איז

שממנה מובן דולא יהי מטר הוא ענין בפ"ע. אבל דוחק הוא בפשטי'ם. וי"ל בפשטות דאין כוונת רש"י להביא כתובים שבהם מפורש שהשכר והעונש בא מהן מצ"ע, אלא כפשוטו שבא ע"י שמים וארץ. ולא הביא בהשכר הכתוב דר"פ בחוקותי (כו, ד) „ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה גו"י" (וכו"ב הכתוב דעקב יא, יד) שאין מפורש בו שבא מן השמים.

(7) בהשכר נאמר „יתנו טלם" (לא רק מטר המוכרח) ובעונש „ולא יהי מטר" (ופשיטא שלא יהי טל). ראה פרש"י פסוק ב' ד"ה תזל כטל. ולהעיר מתענית שם.

(8) בכמה מפרשים (ראה פ"י מהר"ק. ולכאורה כן משמע ברא"ם. וראה באר מים חיים ודברי דוד), שדיוקו של רש"י הוא ממש „ואדברה" (או שרש"י מפרש תיבת „ואדברה"), אבל רש"י לא העתיק רק „האזינו השמים", אבל בדפוס ב' מעתיק גם „ואדברה" (וכן מעתיק „וכן ותשמע הארץ אמרי פ"י). וכן הובא במהר"ק.

(י) בדפוס ראשון דרש"י יש הוספה אחר תיבות יתנו טלם „ובחורה ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכן ונתתי מטר ארצכם מן השמים ואספת דגגן מן הארץ. לאי לפי שכתב לשון נחיה בשמים ובארץ לכך הביא ראי' משם. וכנראה שזהו מהגהה (ממעתיק וכיו"ב) שהי' כתוב על הגליון והבחור הזעזער הכניסו בפנים פרש"י

א. אויפן פסוק „האזינו השמים" איז רש"י מפרש „שאני מתרה בהם בישראל וטהיו אתם עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים וכן ותשמע הארץ ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר משה אני בשר ודם למחר אני מת אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישם לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים לעולם". און דערנאך זאגט רש"י א צווייטן פירוש „ועוד שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם הגפן תתן פרי והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם" ואם יתחייבו תהי' בהם יד העדים תחלה ועצרי את השמים ולא

(1) ב' הפירושים ברש"י מקורם בספרי עה"פ, אבל שם הם לא בהמשך אחד (פ"י ה"ב) תחלה „הי' ר' בנאה אומר כ"ר, פ"י הא' בסופו „משה העיד כ"ר" ובשנינו, וראה גם תנחומא ריש פרשתנו.

(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובזכרי, את יבולה. וכ"ה בדפוס ראשון דרש"י.

(3) זכרי ח, יב.

(4) ועפ"י מובן מה שלא הביא הכתובים בחוקותי (כו, ט) ונתתי את שמיכם ככרזל ואת ארצכם כנחושה, או דתבוא (כה, כג). וראה פרש"י בהג"ל, כי שם איז „וחזקה" נוסף ע"ז כי מביא בהעונש א) מה שבניגוד להשכר, ב) ובגלוי, משא"כ בה' שמיכם ככרזל גר. ולהעיר מהגהות יעב"ץ ע"ז ג, א ששביא בהמשך פרש"י „כמשה והיו שמך וגו'". אבל לא נמצא בדפוסים ובכת"י לפנינו. ואולי איז מדברי רש"י אלא ראית עצמו.

(5) עקב יא, יז.

(6) הטעם שהביא הן בהשכר והן בהעונש פסוקים אלו ולא פסוקים אחרים שבתורה (ובפרט שבהשכר הביא פסוק מזכרי ולא המפורש כמ"פ בתורה) בפשטות הוא לפי שדוקא בהן מפורש דהשכר והעונש בא משמים וארץ (מהעידים) עצמם. ועפ"י לכאורה צ"ע מדוע ב' גם „ועצר את השמים" שבפשוטו קאי על הקב"ה. ואולי י"ל דמפרש כנגמרא (תענית ג, ב) דועצר את השמים ולא יהי מטר ב' ענינים הם, וא"כ עיקר הראי' הוא מ, ולא יהי מטר. והביא גם התחלתו „ועצר את השמים"

(י) כ"ה (בצילום) דפוס ראשון. וברש"י הוצאת שוועלל העתיק „ל"א" (לשון אחר). ויש מגידיים „לפי שלא כתב".